

Združeni zadevi C-89/10 in C-96/10

Q-Beef NV

proti

državi Belgiji

in

Frans Bosschaert

proti

državi Belgiji in drugim

(Predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ju je vložilo Rechtbank van eerste aanleg te Brussel)

„Nacionalne dajatve, ki so nezdružljive s pravom Unije – Dajatve, plačane na podlagi sistema pomoči in dajatev, ki je razglašen za nezdružljiv s pravom Unije – Sistem, nadomeščen z novim sistemom, ki je razglašen za združljiv – Vražilo neupravičeno plačanih dajatev – Načeli enakovrednosti in učinkovitosti – Trajanje zastaralnega roka – Dies a quo – Terjatve do države in posameznikov – Različni roki“

Povzetek sodbe

1. *Pravo Unije – Neposredni učinek – Nacionalne dajatve, ki so nezdružljive s pravom Unije – Povražilo – Pravila za izvajanje – Uporaba nacionalnega prava – Zastaralni oziroma prekluzivni rok, ki ga določa to nacionalno pravo*
2. *Pravo Unije – Neposredni učinek – Nacionalne dajatve, ki so nezdružljive s pravom Unije – Povražilo – Pravila za izvajanje – Uporaba nacionalnega prava – Zastaralni rok, ki ga določa to nacionalno pravo in ki je za zahtevek za vražilo prispevkov zoper posameznike, ki so delovali kot posredniki, daljši kot zastaralni rok za tak zahtevek zoper državo – Dopustnost – Zahteva*
3. *Vprašanja za predhodno odločanje – Razlaga – Časovni učinki razlagalnih sodb – Retroaktivni učinek – Sodba, v kateri je ugotovljeno, da je retroaktivni učinek nacionalnih predpisov nezdružljiv s pravom Unije*

(Člen 267 PDEU)

1. Pravo Unije ne nasprotuje temu, da se petletni zastaralni rok, določen v nacionalnem pravu države članice za terjatve do države, uporabi v zvezi s kondikcijskimi zahtevki za dajatve, ki so bile državi članici na podlagi „mešanega sistema pomoči in dajatev“ plačane v nasprotju s pravom Unije.

Kadar ni usklajenih predpisov, ki bi urejali povražilo dajatev, naloženih v nasprotju s pravom Unije, države članice namreč brez poseganja v spoštovanje načela enakovrednosti in učinkovitosti obdržijo pravico, da uporabijo postopkovna pravila, ki so določena v njihovih nacionalnih pravnih redih, med drugim na področju prekluzivnih rokov.

Načelo enakovrednosti ni kršeno, če petletni prekluzivni rok velja za vse terjatve do zadevne države članice in če njegova veljavnost ni odvisna od tega, ali ta terjatev izhaja iz kršitve nacionalnega prava ali prava Unije, kar pa morajo preveriti nacionalna sodišča. V zvezi z načelom učinkovitosti je s pravom Unije združljiva določitev razumnih prekluzivnih rokov za vložitev pravnih sredstev zaradi pravne varnosti zavezanca in zadevnega organa. Taki roki namreč dejansko ne onemogočajo ali preizredno otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih priznava pravni red Unije, čeprav že po definiciji iztek teh rokov povzroči popolno ali delno zavrnitev vložene tožbe.

(Glej točke od 34 do 36 in 38 ter točko 1 izreka.)

2. Pravo Unije ne nasprotuje nacionalnim predpisom, ki posamezniku priznavajo daljši rok za pridobitev vračila dajatev od drugega posameznika, ki je deloval kot posrednik in ki mu je prvi posameznik te dajatve neupravičeno plačal, ta pa jih je nato v njegovem imenu nakazal državi, medtem ko bi za terjatev prvega posameznika, če bi te dajatve plačal neposredno državi, obstajal krajši rok, ki odstopa od splošnega prava kondikcijskih zahtevkov med posamezniki, če lahko posamezniki, ki delujejo kot posredniki, od države dejansko zahtevajo zneske, ki so jih morebiti plačali v korist drugih posameznikov.

(Glej točko 45 in točko 2 izreka.)

3. Ugotovitev Sodišča, ki jo je navedlo v sodbi, izdani po predlogu za sprejetje predhodne odločbe, da je retroaktivnost zadevnih nacionalnih predpisov nezdružljiva s pravom Unije, ne vpliva na zaetek zastaralnega roka, ki je v nacionalnem pravu določen za terjatve do države.

Prvič, za določitev zaetka zastaralnega roka je namreč načeloma pristojno nacionalno pravo. Drugič, sodba, izdana v zvezi s predlogom za sprejetje predhodne odločbe, ni oblikovalna, temveč izključno ugotovitvena, kar pomeni, da njene posledice načeloma nastanejo na dan, ko je začela veljati razlagana določba. Pravo Unije temu, da nacionalni organ uveljavlja iztek razumnega zastaralnega roka, nasprotuje samo, če je bila z ravnanjem nacionalnih organov v povezavi z obstojem prekluzivnega roka osebi odvzeta vsakršna možnost uveljavljanja pravic pred nacionalnimi sodišči.

(Glej točke 47, 48, 51 in 53 ter točko 3 izreka.)

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 8. septembra 2011(*)

„Nacionalne dajatve, ki so nezdružljive s pravom Unije – Dajatve, plačane na podlagi sistema pomoči in dajatev, ki je razglašen za nezdružljiv s pravom Unije – Sistem, nadomeščen z novim sistemom, ki je razglašen za združljiv – Vračilo neupravičeno plačanih dajatev – Načelo enakovrednosti in učinkovitosti – Trajanje zastaralnega roka – Dies a quo – Terjatve do države in posameznikov – Različni roki“

V združenih zadevah C-89/10 in C-96/10,

katerih predmet sta predloga za sprejetje predhodne odločbe, ki ju je vložilo Rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Belgija) z odločbama z dne 29. in 12. januarja 2010, ki sta prispeli na Sodišče 17. in 22. februarja 2010, v postopkih

Q-Beef NV (C-89/10)

proti

državi Belgiji,

in

Frans Bosschaert (C-96/10)

proti

državi Belgiji,

Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV,

Slachthuizen Goossens NV,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi J.-C. Bonichot, predsednik senata, L. Bay Larsen, sodnik, C. Toader (poročevalka), A. Prechal, sodnici, in E. Jarašiusas, sodnik,

generalni pravobranilec: N. Jääskinen,

sodna tajnica: C. Strömholm, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 3. februarja 2011,

ob upoštevanju stališča, ki so jih predložili:

- za Q-Beef NV in V. Bosschaert J. Arnauts-Smeets, odvetnik,
- za Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV in Slachthuizen Goossens NV A. D'Halluin in F. van Remoortel, odvetnika,
- za belgijsko vlado J.-C. Halleux, zastopnik, skupaj z Y. Vastersavendtsom in E. Jacobowitzem, odvetnikoma,
- za Evropsko komisijo S. Thomas in H. van Vliet, zastopnika,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 26. maja 2011

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predloga za sprejetje predhodne odločbe se nanašata na skladnost posebnega petletnega zastaralnega roka, ki ga določa nacionalno pravo Kraljevine Belgije, z načeloma enakovrednosti in učinkovitosti, ki izhajata iz prava Unije, in na določitev začetka tega roka.

2 Ta predloga sta bila vložena v okviru sporov med Q-Beef NV (v nadaljevanju: Q?Beef) in državo Belgijo na eni strani (C-89/10) ter med F. Bosschaertom in državo Belgijo ter Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV (v nadaljevanju: družbi Goossens) na drugi strani (C-96/10) glede možnosti uporabe petletnega zastaralnega roka za tožbe, vložene zoper državo Belgijo, zaradi povračila prispevkov, pla?anih Fonds de la santé et de la production des animaux (sklad za zdravje in proizvodnjo živali) (v nadaljevanju: sklad).

Pravni okvir

Nacionalna ureditev, ki se nanaša na sklad

Ureditev iz leta 1987

3 Z zakonom o zdravju živali z dne 24. marca 1987 (*Moniteur belge* z dne 17. aprila 1987, str. 5788, v nadaljevanju: zakon iz leta 1987) je bila uvedena ureditev financiranja storitev v zvezi z bojem proti boleznim živali in izboljšanjem higiene, zdravja ter kakovosti živali in živalskih izdelkov (v nadaljevanju: ureditev iz leta 1987). Cilj tega zakona je bil v skladu s ?lenom 2 „boj proti boleznim živali zaradi spodbujanja javnega zdravja in gospodarske blaginje imetnikov živali“.

4 ?len 32(2) zakona iz leta 1987 je dolo?al:

„Pri ministrstvu za kmetijstvo se ustanovi [sklad] [...]. Sklad mora prispevati k financiranju nadomestil, podpor in drugih storitev v zvezi z bojem proti boleznim živali in izboljšanjem higiene, zdravja ter kakovosti živali in živalskih izdelkov. Sklad svoja sredstva prejema iz:

1. obveznih prispevkov fizi?nih ali pravnih oseb, ki živali ali živalske izdelke proizvajajo, predelujejo, prevažajo, obdelujejo, prodajajo ali z njimi trgujejo;

[...]

?e se obvezni prispevek naloži osebam, ki živali ali živalske proizvode predelujejo, prevažajo, obdelujejo, prodajajo ali z njimi trgujejo, potem se ta prispevek prevla naprej pri vsaki prodajni transakciji do proizvodne stopnje.“

5 Zakon iz leta 1987 je pooblastil kralja, da z odlokom dolo?i višino teh obveznih prispevkov in pravila za njihovo pobiranje. S kraljevim odlokom z dne 11. decembra 1987 o obveznih prispevkih za sklad za zdravje živali in živalsko proizvodnjo (*Moniteur belge* z dne 23. decembra 1987, str. 19317, v nadaljevanju: odlok iz leta 1987) je bil od 1. januarja 1988 klavnicam naložen obvezni prispevek za vsako zaklano govedo, tele ali praši?a oziroma izvoznikom za vsako živo izvoženo govedo, tele ali praši?a. Klavnice in izvozniki bi morali naložene jim obvezne prispevke preveliti na dobavitelja živali, ki jih po potrebi prevla na prodajalca in naprej po verigi na proizvajalca. Zakon in odlok iz leta 1987 sta bila ve?krat spremenjena. Noben od teh aktov ni bil priglašen Komisiji na podlagi ?lena 93(3) Pogodbe EGS (postal ?len 93(3) Pogodbe ES, ta pa nato 88(3) ES).

Zakon iz leta 1998

6 Po Odlo?bi Komisije z dne 7. maja 1991 o skladu za zdravje živali in njihovo proizvodnjo v Belgiji (91/538/EGS) (UL L 294, str. 43), s katero je bila ureditev iz leta 1987 razglašena za nezdružljivo s skupnim trgom, in na podlagi zakona o uvedbi prora?unskega sklada za zdravje ter kakovost živali in živalskih izdelkov z dne 23. marca 1998 (Fonds budgétaire pour la santé et la qualité des animaux et des produits animaux, *Moniteur belge* z dne 30. aprila 1998, str. 13469, v nadaljevanju: zakon iz leta 1998) je bila navedena ureditev ukinjena, nadomestila pa jo je nova ureditev (v nadaljevanju: ureditev iz leta 1998), ki vklju?uje nov sistem obveznih prispevkov, ki se

od 1. januarja 1988 uporabljajo retroaktivno, in nov sklad, to je proračunski sklad za zdravje ter kakovost živali in živalskih izdelkov (v nadaljevanju skupaj s skladom iz ureditve iz leta 1987: sklad). Ureditev iz leta 1998 se bistveno razlikuje od ureditve iz leta 1987, ker ne določa prispevkov za uvožene živali, prispevki za izvožene živali pa niso več izterljivi od 1. januarja 1997.

7 Člen 5 zakona iz leta 1998 določa, da sklad sredstva prejema zlasti iz prispevkov, ki jih kralj naloži fizičnim ali pravnim osebam, ki živali ali živalske izdelke proizvajajo, predelujejo, prevažajo, obdelujejo, prodajajo ali z njimi trgujejo.

8 V členu 14 zakona iz leta 1998 je plačevanje prispevkov naloženo klavnicam in izvoznikom. Zneski prispevkov so odvisni od obdobja, v katerem jih je treba plačati. Ta člen določa:

„Klavnice in izvozniki plačujejo skladu te obvezne prispevke:

[...].

Ti obvezni prispevki se prevalijo na proizvajalca.

Obvezni prispevki se plačujejo samo za domače živali. Za uvožene živali prispevkov ni treba plačati. Od 1. januarja 1997 se prispevki za izvožene živali ne plačajo več.

Obvezni prispevki za uvožene živali, ki so bili plačani od 1. januarja 1988 v skladu [z odlokom iz leta 1987], spremenjenim s kraljevimi odloki z dne 8. aprila 1989, 23. novembra 1990, 19. aprila 1993, 15. maja 1995, 25. februarja 1996 in 13. marca 1997, se vrnejo upniku, ki dokaže, da so se obvezni prispevki, ki so jih plačali, nanašali na uvožene živali, da teh obveznih prispevkov niso prevzeli na proizvajalce ali da je bila prevelitev razveljavljena in da so obvezne prispevke za domače živali, vključno z izvoženimi živalmi za zakol ter izvoženimi živalmi za rejo in proizvodnjo, plačali v celoti.“

9 V členih 15 in 16 zakona iz leta 1998 je plačilo prispevkov naloženo odgovornim v obratih za rejo prašičev in mlekarnah ter imetnikom dovoljenj za prodajo mlečnih proizvodov.

10 V členu 17(2) zakona iz leta 1998 je določeno, da se prispevki, plačani v skladu z ureditvijo iz leta 1987, po zakonu pobotajo s prispevki, dolgovanimi v skladu z ureditvijo iz leta 1998.

Nacionalna ureditev o kondicijskih zahtevkih in zastaranju

11 Člen 1376 civilnega zakonika določa:

„Kdor pomotoma ali zavestno prejme, kar mu ni dolgovano, mora to povrniti tistemu, od kogar je to neupravičeno prejel.“

12 Člen 2262a(1), prvi pododstavek, civilnega zakonika, kakor je bil spremenjen z zakonom 10. junija 1998, ki je začel veljati 27. julija 1998, določa:

„Obligacijskopravne terjatve zastarajo v desetih letih.“

13 Člen 2244 civilnega zakonika, ki določa glavne razloge za pretrganje zastaranja, v prvem in drugem odstavku določa:

„Sodni poziv, odredba ali zaseg, vročeni osebi, zoper katero se želi preprečiti zastaranje, pomenijo civilnopravno pretrganje.

Sodni poziv pretrga zastaranje do sprejetja pravnomočne odločbe.“

14 Člen 100(1) usklajenih zakonov o državnem ra?unovodstvu z dne 17. julija 1991 (*Moniteur belge* z dne 21. avgusta 1991, str. 17960, v nadaljevanju: usklajeni zakoni o državnem ra?unovodstvu) dolo?a:

„Ne glede na izgube pravic, dolo?ene z zakonskimi in upravnimi predpisi ali dogovori na tem podro?ju, v korist države zastarajo in ugasnejo:

1. terjatve, ki bi morale biti prijavljene v skladu s podrobnimi pravili, dolo?enimi z zakonom ali predpisom, vendar v petih letih od 1. januarja prora?unskega leta, v katerem so nastale, niso bile prijavljene;

[...]“

15 Člen 101 usklajenih zakonov o državnem ra?unovodstvu dolo?a:

„[...] Spro?itev sodnega postopka pretrga zastaranje do sprejetja pravomo?ne odlo?be.“

16 Glede zastaranja jam?evalnega zahtevka Člen 2257 civilnega zakonika dolo?a:

„Zastaranje za?ne te?i:

[...]

glede jam?evalnega zahtevka šele, ko se zgodi evikcija;

[...]“

Postopek pred Komisijo

17 Komisija je v postopku, dolo?enem v Členu 93 Pogodbe, z Odlo?bo 91/538 ugotovila, da je ureditev iz leta 1987 nezdružljiva s skupnim trgom v smislu Člena 92 Pogodbe EGS (postal Člen 92 Pogodbe ES, ki pa je nato po spremembi postal Člen 87 ES) in da je zato v delu, v katerem se obvezni prispevki na stopnji zakola nanašajo tudi na živali in izdelke iz drugih držav Članic, ni ve? mogo?e izvajati.

18 Kraljevina Belgija je z dopisoma z dne 7. decembra 1995 in 20. maja 1996 v skladu s Členom 93(3) Pogodbe priglasila predlog zakonodajnih ukrepov za odpravo ureditve iz leta 1987 in njeno nadomestitev z novo ureditvijo.

19 Ta predlog zakona, ki je postal zakon leta 1998, je med drugim vklju?eval rešitev problema glede dajatve za uvožene živali, zaradi katere je Komisija v svoji Odlo?bi 91/538 razglasila ureditev iz leta 1987 za nezdružljivo s skupnim trgom.

20 Navedeni predlog zakona je Komisija z Odlo?bo z dne 30. julija 1996 o odobritvi državne pomo?i v okviru dolo?b Členov [87] in [88] Pogodbe ES (UL 1997, C 1, str. 2) razglasila za združljiv s skupnim trgom.

Spora o glavni stvari in vprašnji za predhodno odlo?anje

Zadeva C-89/10

21 Družba Q-Beef je belgijsko podjetje, ki trguje z živalmi, in sicer jih zlasti izvaža. V okviru svojega izvoza je državi Belgiji v skladu s predpisi, ki so veljali za sklad, pla?ala različne prispevke. Trdi, da je med januarjem 1993 in aprilom 1998 pla?ala znesek 137.164 EUR, in od

države Belgije zahteva, naj mu ga vrne.

22 Družba Q-Beef je po sodbi Sodišča z dne 21. oktobra 2003 v zadevi van Calster (C-261/01 in C-262/01, Recueil, str. I-12249), v kateri je bilo ugotovljeno, da se zakonu iz leta 1998 ne sme pripisati retroaktivnega učinka za obdobje pred odločbo, s katero je Komisija Evropskih skupnosti predlog zakona, ki je postal navedeni zakon, razglasila za združljiv s skupnim trgom, 2. aprila 2007 državo Belgijo pred Rechtbank van eerste aanleg te Brussel pozvala, naj navedene prispevke vrne.

23 Predložitveno sodišče navaja, da je na podlagi člena 100(1) usklajenih zakonov o državnem računovodstvu petletni zastaralni rok za terjatev družbe Q-Beef do države Belgije začel teči 1. januarja proračunskega leta, v katerem je terjatev nastala – ki je v tem primeru leto začetka veljavnosti zakona iz leta 1998, to je 1. januarja 1998 – zaradi pobotanja, ki ga določa to besedilo, med terjatvami na podlagi nove ureditve in prispevki, plačanimi na podlagi ureditve iz leta 1987, iztekel pa se je 31. decembra 2002 popolno. Ker je bila država Belgija pred sodišče pozvana 2. aprila 2007, naj bi terjatev družbe Q-Beef do Belgije glede na belgijsko nacionalno pravo zastarala. Predložitveno sodišče navaja, da je učinek navedene sodbe van Calster in drugi glede na nacionalno pravo samo deklaratorni, zato naj ne bi pomenila začetka zastaralnega roka.

24 V teh okoliščinah je Rechtbank van eerste aanleg te Brussel prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali pravo Skupnosti preprečuje nacionalnemu sodišču, da uporabi zastaralni rok petih let, ki je določen v nacionalni zakonodaji za terjatve do države, v zvezi s kondikcijskimi zahtevki za dajatve, plačane državi članici na podlagi mešanega sistema pomoči in dajatev, ki ni bil samo delno protipraven, ampak hkrati tudi delno nezdružljiv s pravom Skupnosti, pri čemer so bile te plačane pred začetkom veljavnosti novega sistema pomoči in obveznih prispevkov, ki je nadomestil prvi sistem in ki ga je Komisija z dokončno odločbo razglasila za združljivega s pravom Skupnosti, vendar pa s pravom Skupnosti ta ni združljiv, če so bili ti prispevki naloženi retroaktivno za obdobje pred sprejetjem ustrezne odločbe?

2. Ali pravo Skupnosti preprečuje državi članici, da se v okviru obrambe v postopku za varstvo pravic posameznikov, ki jih imajo po Pogodbi ES, ki ga je zoper njo sprožil posameznik, sklicuje na nacionalne zastaralne roke, ki so v primerjavi s tistimi, ki veljajo v skladu z nacionalnim splošnim pravom, zanjo še posebej ugodni, v primeru, kot ga je predložilo nacionalno sodišče, v katerem je posledica teh posebej ugodnih nacionalnih zastaralnih rokov, da je izterjava dajatev, ki so bile plačane državi na podlagi mešanega sistema državnih pomoči in dajatev, ki ni le deloma protipraven, ampak hkrati deloma nezdružljiv s pravom Skupnosti, onemogočena, čeprav je takratno Sodišče Evropskih skupnosti ugotovilo nezdružljivost s pravom Skupnosti šele po izteku teh posebej ugodnih zastaralnih rokov in je protipravnost obstajala že prej?“

Zadeva C-96/10

25 F. Bosschaert je kmetovalec, ki je med letoma 1989 in 1996 družbama Goossens plačal prispevke, namenjene za sklad, za živali, zaklane v njegovem imenu. Prispevke je nakazal družbi Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV, ki jih je nato prenesla na družbo Slachthuizen Goossens NV, ta pa jih je na koncu nakazala na sklad. F. Bosschaert zahteva povračilo teh prispevkov, ki skupno znašajo 38.842,46 EUR, ker da so mu bili naloženi protipravno, saj je bila zakonodaja na tem področju v nasprotju s pravom Unije.

26 F. Bosschaert je po navedeni sodbi van Calster in drugi 31. julija 2007 pred Rechtbank van eerste aanleg te Brussel pozval državo Belgijo zaradi povračila prispevkov, ki jih je neupravičeno vplačal, in, podredno, družbi Goossens, če direktni tožbi zoper državo Belgijo ne bi bilo ugodeno.

27 V okviru tega postopka sta družbi Goossens z vlogama z dne 21. novembra 2007 zoper državo Belgijo vložili sporna zahtevka, in sicer jamčevalni zahtevek, če bi jima bilo naloženo povračilo prispevkov, ki jih je vplačal F. Bosschaert, in zahtevek za povračilo prispevkov, ki sta jih sami vplačali v sklad.

28 Predložitveno sodišče navaja, da so zahtevki za povračilo, ki so jih F. Bosschaert in družbi Goossens vložili zoper državo Belgijo, glede na belgijsko nacionalno pravo tako kot v zadevi C-89/10 zastarani. Nasprotno od F. Bosschaerta in družbe Goossens meni tudi, da je zgoraj navedena sodba van Calster in drugi izključno deklaratorna, ker se ne nanaša na neupravičenost izvedenih plačil, temveč je z njo ugotovljeno samo, da so bile dajatve protipravne, ker so bile naložene retroaktivno.

29 Vendar ker sta tožbi, ki ju je F. Bosschaert vložil zoper družbi Goossens, opredeljeni kot „obligacijskopравни terjatvi“, zastaranje nastopi po desetih letih. Ker je ta rok za spore med posamezniki uvedel zakon z dne 10. junija 1998, ki je spremenil civilni zakonik, je ta začel teči šele 27. julija 1998, na datum začetka veljavnosti tega zakona. Na datum teh tožb 31. julija 2007 do zastaranja še ni prišlo. Glede jamčevalnih zahtevkov, ki sta ju zoper državo Belgijo 21. novembra 2007 vložili družbi Goossens, zastaranje *a fortiori* ni nastopilo, saj sta bila vložena po tožbah, ki jih je julija 2007 vložil F. Bosschaert.

30 V teh okoliščinah je Rechtbank van eerste aanleg te Brussel prekinilo odločanje in Sodišče v predhodno odločanje predložilo tri vprašanja, pri čemer sta prvo in tretje vprašanje enaki vprašanjem iz zadeve C-89/10, kakor sta zapisani v točki 24 te sodbe, drugo pa je zapisano tako:

„Ali v primeru, ko država članica naloži dajatev posamezniku, ki je sam zavezan, da te dajatve prevale na druge posameznike, s katerimi opravlja trgovsko dejavnost v sektorju, za katerega je država članica predvidela mešani sistem pomoči in dajatev, ki pa se pozneje izkaže ne samo za deloma protipraven, ampak tudi nezdržljiv s pravom Skupnosti, pravo Skupnosti nasprotuje temu, da za te posameznike v skladu z nacionalnimi predpisi velja krajši zastaralni rok za zahtevek za vračilo prispevkov, ki niso združljivi s pravom Skupnosti, od države članice, medtem ko velja za uveljavljanje zahtevkov za vračilo istih prispevkov zoper druge posameznike, ki so delovali kot posredniki, daljši zastaralni rok, tako da se ta posrednik lahko znajde v položaju, v katerem terjatev zoper njega ni zastarala, zastarala pa je zoper državo članico, in lahko drugi gospodarski subjekti terjajo tega posrednika, ta pa mora po potrebi vložiti jamčevalni zahtevek zoper državo članico, vendar prispevkov, ki jih je sam plačal neposredno državi članici, od nje ne more terjati?“

31 Zadevi C-89/10 in C-96/10 sta bili s sklepom predsednika Sodišča z dne 6. aprila 2010 združeni za pisni in ustni postopek ter izdajo sodbe.

Vprašanja za predhodno odločanje

Uvodna ugotovitve

32 Kadar na nekem področju ni predpisov Unije, mora v skladu z ustaljeno sodno prakso pravni red vsake države članice določiti pristojna sodišča in podrobneje urediti postopkovna pravila pravnih sredstev, katerih namen je polno varstvo pravic, ki za upravičence subjekte izhajajo iz prava Unije, če navedena pravila niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobna nacionalna pravna sredstva, ki temeljijo na nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), in če dejansko ne

onemogočajo ali znatno otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih priznava pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (glej med drugim sodbo z dne 19. maja 2011 v zadevi Iata in drugi, C-452/09, še neobjavljena v ZOdl., točka 16 in navedena sodna praksa).

Prvo vprašanje v zadevah C-89/10 in C-96/10

33 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali pravo Unije v okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, nasprotuje temu, da se petletni zastaralni rok, določen v nacionalnem pravu za terjatve do države, uporabi v zvezi s kondikcijskimi zahtevki za dajatve, ki so bile državi članici na podlagi „mešanega sistema pomoči in dajatev“ plačane v nasprotju s pravom Unije.

34 V zvezi s tem je treba navesti, da kadar ni usklajenih predpisov, ki bi urejali povračilo dajatev, naloženih v nasprotju s pravom Unije, države članice brez poseganja v spoštovanje načela enakovrednosti in učinkovitosti obdržijo pravico, da uporabijo postopkovna pravila, ki so določena v njihovih nacionalnih pravnih redih, med drugim na področju prekluzivnih rokov.

35 V tem primeru načelo enakovrednosti ni kršeno, če petletni prekluzivni rok velja za vse terjatve do države Belgije in če njegova veljavnost ni odvisna od tega, ali ta terjatev izhaja iz kršitve nacionalnega prava ali prava Unije, kar pa mora preveriti predložitveno sodišče.

36 V zvezi z načelom učinkovitosti je Sodišče presodilo, da je s pravom Unije združljiva določitev razumnih prekluzivnih rokov za vložitev pravnih sredstev zaradi pravne varnosti zavezanca in zadevnega organa. Taki roki namreč dejansko ne onemogočajo ali preizredno otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih priznava pravni red Unije, čeprav že po definiciji iztek teh rokov povzroči popolno ali delno zavrnitev vložene tožbe (glej zgoraj navedeno sodbo Iata in drugi, točka 17 in navedena sodna praksa). V zvezi s tem je bil na primer nacionalni triletni prekluzivni rok razumen (glej v tem smislu sodbo z dne 15. aprila 2010 v zadevi Barth, C-542/08, ZOdl., str. I-3189, točka 29).

37 Kakor je razvidno iz predložitvenih odločb, v postopkih v glavni stvari ni sporno, da je veljaven petletni zastaralni rok, ki se glede na to, da Sodišču niso bile predstavljene posebne okoliščine, ne sme šteti za neskladnega z načelom učinkovitosti.

38 Zato je treba na prvo vprašanje v zadevah C-89/10 in C-96/10 odgovoriti, da pravo Unije v okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, ne nasprotuje temu, da se petletni zastaralni rok, določen v nacionalnem pravu za terjatve do države, uporabi v zvezi s kondikcijskimi zahtevki za dajatve, ki so bile državi članici na podlagi „mešanega sistema pomoči in dajatev“ plačane v nasprotju s pravom Unije.

Drugo vprašanje v zadevi C-96/10

39 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje, ali pravo Unije nasprotuje nacionalnim predpisom, ki v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, posamezniku priznavajo daljši rok za pridobitev vračila dajatev od drugega posameznika, ki je deloval kot posrednik in ki mu je prvi posameznik te dajatve plačal, ta pa jih je nato v njegovem imenu nakazal državi, medtem ko bi za terjatev prvega posameznika, če bi te dajatve plačal neposredno državi, obstajal krajši rok.

40 Predložitveno sodišče navaja, da so v obravnavani zadevi terjatve F. Bosschaerta in družb Goossens zoper državo zastarale na podlagi posebnega petletnega zastaralnega roka, določenega za terjatve do države, medtem ko terjatev F. Bosschaerta do teh družb ni zastarala, saj je bila tožba vložena pred iztekom desetletnega zastaralnega roka, ki velja za kondikcijske

zahtevke med posamezniki.

41 V teh okoliščinah je treba navesti tudi, da v skladu z ustaljeno sodno prakso pravo Unije državi članici ne prepoveduje, da za zahtevke za povračilo dajatev, ki so bile plačane v nasprotju z navedenim pravom, uveljavlja ugovor nacionalnega triletnega prekluzivnega roka, ki odstopa od splošne ureditve kondikcijskih zahtevkov med posamezniki, za katere velja ugodnejši rok, če se ta prekluzivni rok uporablja enako v primeru zahtevkov za povračilo dajatev, ki temeljijo na pravu Unije, in tistih, ki temeljijo na nacionalnem pravu (glej sodbi z dne 15. septembra 1998 v zadevi Edis, C-231/96, Recueil, str. I-4951, točka 39, in Spac, C-260/96, Recueil, str. I-4997, točka 23; ter sodbo z dne 10. septembra 2002 v združenih zadevah Prisco in CASER, C-216/99 in C-222/99, Recueil, str. I-6761, točka 70).

42 Poleg tega je namen zastaralnih rokov na splošno zagotoviti pravno varnost, ki varuje hkrati zavezanca in zadevni organ (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Edis, točka 35, in sodbo z dne 28. oktobra 2010 v zadevi SGS Belgium in drugi, C-367/09, ZOdl., str. I-10761, točka 68). Sodišče je ravno tako razsodilo, da načelo učinkovitosti ni kršeno v primerih, ko je nacionalni zastaralni rok za davčno upravo domnevno ugodnejši od zastaralnega roka, ki velja za posameznike (glej v tem smislu sodbo z dne 8. maja 2008 v združenih zadevah Ecotrade, C-95/07 in C-96/07, ZOdl., str. I-3457, točke od 49 do 54).

43 Načelo učinkovitosti pa bi bilo kršeno, če družbi Goossens ne bi imeli niti pravice pridobiti povračilo zadevne dajatve v roku petih let niti možnosti, da se po tem, ko F. Bosschaert po izteku navedenega roka zoper njiju vložijo kondikcijski zahtevek, obrneta zoper državo, tako da bi posledice neupravičenih plačil, ki se nanašajo na dajatve, ki jih pobira država, nosile le ti družbi posrednici.

44 Vendar če bi bilo v postopku v glavni stvari razsojeno, da morata družbi Goossens F. Bosschaertu vrniti prispevke, ki sta jih neupravičeno prejeli, bi lahko na podlagi navedb predložitvenega sodišča in v nasprotju s trditvami belgijske vlade v pisnih stališjih te zneske dobili povrnjene od države, sicer ne tako, da bi zoper državo vložili zahtevek za povračilo, ker je v zvezi z njim že nastopilo zastaranje na podlagi posebnega petletnega prekluzivnega roka, temveč tako, da bi vložili jamčevalni zahtevek, ki se nanaša na obligacijskopravno razmerje. Predložitveno sodišče namreč navaja, da v zvezi z jamčevalnimi zahtevki, ki sta jih 21. novembra 2007 zoper državo Belgijo vložili družbi Goossens, zastaranje ni nastopilo.

45 Zato je treba na drugo vprašanje v zadevi C-96/10 odgovoriti, da pravo Unije ne nasprotuje nacionalnim predpisom, ki v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, posamezniku priznavajo daljši rok za pridobitev vračila dajatev od drugega posameznika, ki je deloval kot posrednik in ki mu je prvi posameznik te dajatve neupravičeno plačal, ta pa jih je nato v njegovem imenu nakazal državi, medtem ko bi za terjatev prvega posameznika, če bi te dajatve plačal neposredno državi, obstajal krajši rok, ki odstopa od splošnega prava kondikcijskih zahtevkov med posamezniki, če lahko posamezniki, ki delujejo kot posredniki, od države dejansko zahtevajo zneske, ki so jih morebiti plačali v korist drugih posameznikov.

Drugo vprašanje v zadevi C-89/10 in tretje vprašanje v zadevi C-96/10

46 Predložitveno sodišče s tem vprašanjem v bistvu sprašuje, ali v okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, ugotovitev Sodišča, da je retroaktivnost zadevnih nacionalnih predpisov nezdružljiva s pravom Unije, ki jo je navedlo v sodbi, izdani po predlogu za sprejetje predhodne odločbe, vpliva na zaetek zastaralnega roka, ki je v nacionalnem pravu določen za terjatve do države.

47 Prvič, treba je pojasniti, da vprašanje določitve zaetka zastaralnega roka, kot je navedel

generalni pravobranilec v točki 55 sklepnih predlogov, načeloma spada pod nacionalno pravo. V skladu z ustaljeno sodno prakso namreč morebitna ugotovitev Sodišča, da je bilo kršeno pravo Unije, načeloma ne vpliva na začetek zastaralnega roka (glej zgoraj navedeno sodbo Iaia in drugi, točka 22 in navedena sodna praksa).

48 Drugič, v nasprotju s trditvami tožečih strank in v skladu z ustaljeno sodno prakso sodba, izdana v zvezi s predlogom za sprejetje predhodne odločbe, ni oblikovalna, temveč izključno ugotovitvena, kar pomeni, da njene posledice načeloma nastanejo na dan, ko je začela veljati razlagana določba (glej sodbo z dne 12. februarja 2008 v zadevi Kempter, C-2/06, ZOdl., str. I-411, točka 35 in navedena sodna praksa).

49 Res je sicer, da je Sodišče v zvezi z začetkom zastaralnega roka presodilo, da se država članica, ki je v zamudi, do pravilnega prenosa direktive ne more sklicevati na to, da je posameznik zoper njo prepozno vložil pravno sredstvo zaradi varstva pravic, ki mu jih priznavajo določbe te direktive, ker lahko rok za vložitev tožbe, ki ga določa nacionalno pravo, začne teči šele takrat (glej sodbo z dne 25. julija 1991 v zadevi Emmott, C-208/90, Recueil, str. I-4269, točka 23).

50 Vendar je Sodišče v skladu z ustaljeno sodno prakso, nastalo po zgoraj navedeni sodbi Emmott, potrdilo, da država članica, ki je v zamudi, lahko uveljavlja ugovor prekluzije za pravna sredstva, čeprav na datum vložitve zahtevkov še ni pravilno prenesla zadevne direktive, in presodilo, da je bila odločitev v sodbi Emmott v zadevi, v kateri je bila izdana navedena sodba, utemeljena s posebnimi okoliščinami, v katerih je bila tožeči stranki v postopku v glavni stvari zaradi prekluzije vzeta vsakršna možnost uveljavljanja njene pravice na podlagi direktive (glej zgoraj navedeno sodbo Iaia in drugi, točka 19 in navedena sodna praksa).

51 V zvezi s tem je Sodišče pojasnilo, da pravo Unije temu, da nacionalni organ uveljavlja iztek razumnega zastaralnega roka, nasprotuje samo, če je bila z ravnanjem nacionalnih organov v povezavi z obstojem prekluzivnega roka osebi odvzeta vsakršna možnost uveljavljanja pravic pred nacionalnimi sodišči (glej v tem smislu zgoraj navedeni sodbi Barth, točka 33, ter Iaia in drugi, točka 21).

52 V postopkih v glavnih stvareh je glede na navedbe predložitvenega sodišča zastaralni rok začel teči 1. januarja 1998 in potekel 31. decembra 2002, zgoraj navedena sodba Calster in drugi pa je bila razglašena šele 21. oktobra 2003, se pravi veliko pozneje po izteku posebnega petletnega zastaralnega roka. Vendar s tem, da je bil za začetek roka določen datum 1. januar 1998, zadevnim osebam ni odvzela vsakršna možnost uveljavljanja pravic, ki jih imajo na podlagi prava Unije, pred nacionalnimi sodišči, kar je bilo dokazano s tožbami pred belgijskimi sodišči v zadevi, v kateri je bila izdana navedena sodba Calster in drugi.

53 Glede na zgornje preudarke je treba na drugo vprašanje v zadevi C-89/10 in tretje vprašanje v zadevi C-96/10 odgovoriti, da v okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, ugotovitev Sodišča, ki jo je navedlo v sodbi, izdani po predlogu za sprejetje predhodne odločbe, da je retroaktivnost zadevnih nacionalnih predpisov nezdružljiva s pravom Unije, ne vpliva na začetek zastaralnega roka, ki je v nacionalnem pravu določen za terjatve do države.

Stroški

54 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališev Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

1 Pravo Unije v okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, ne nasprotuje temu, da se petletni zastaralni rok, določen v nacionalnem pravu za terjatve do države, uporabi v zvezi s kondikcijskimi zahtevki za dajatve, ki so bile državi članici na podlagi „mešanega sistema pomoči in dajatev“ plačane v nasprotju s pravom Unije.

2 Pravo Unije ne nasprotuje nacionalnim predpisom, ki v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, posamezniku priznavajo daljši rok za pridobitev vračila dajatev od drugega posameznika, ki je deloval kot posrednik in ki mu je prvi posameznik te dajatve neupravičeno plačal, ta pa jih je nato v njegovem imenu nakazal državi, medtem ko bi za terjatev prvega posameznika, če bi te dajatve plačal neposredno državi, obstajal krajši rok, ki odstopa od splošnega prava kondikcijskih zahtevkov med posamezniki, če lahko posamezniki, ki delujejo kot posredniki, od države dejansko zahtevajo zneske, ki so jih morebiti plačali v korist drugih posameznikov.

3 V okoliščinah, kakršne so v postopkih v glavnih stvareh, ugotovitev Sodišča, ki jo je navedlo v sodbi, izdani po predlogu za sprejetje predhodne odločbe, da je retroaktivnost zadevnih nacionalnih predpisov nezdržljiva s pravom Unije, ne vpliva na začetek zastaralnega roka, ki je v nacionalnem pravu določen za terjatve do države.

Podpisi

*Jezik postopka: nizozemščina.